

Jag slår ihop boken och blicken dröjer vid det övervakade hjärtat på bokomslaget. Är museet en bultande kraftkälla som måste hållas på plats, för vem vet vilka krafter som kan släppas fram?

Kvar i ”asken”, finns hoppet och erfarenheten.

Eva Klang, Helsingborg

Den högst originella fröken Charlotte Berlin. Ingela Bergils, Håkan Nilsson & Lucas Gölén (red.). Charlotte Berlins museum, Ystad 2016. 245 s., ill. ISBN 978-91-63906-38-1.

Många museer, såväl stora som små, har sitt ursprung i enskilda personers samlingar. Det mest anslående exemplet i svensk kontext är nog det Hallwylska museet i Stockholm, som uppstod genom grevinnan Wilhelmina von Hallwyls donation av sitt palatsliknande hem och hennes mycket stora och omfattande samling. I småstaden Ystad levde ungefär samtidigt som grevinnan von Hallwyl pianolärarinnan Charlotte Berlin (1841–1916), som även hon var en samlare och som också testamenterade sin samling och sitt hem till ett blivande museum. De båda kvinnornas liv skiljer sig åt på många sätt, men gemensamt hade de ett intresse för ting och för tanken på att skapa ett museum. Gemensamt för dem var också att deras livsvillkor innebar att överskott av både pengar och tid skapades, som kunde omsättas till samlingar.

Nu har Charlotte Berlins museum i Ystad producerat en bok, lagom till 100-årsminnet av Charlotte Berlins död 1916. Och det är inte fråga om någon liten minnesskrift från ett perifert personmuseum i en småstad, det är en magnifik publikation i ett imponerande format där en lång rad välmeriterade skribenter lämnat bidrag, med ett mycket vackert bildmaterial därtill. Charlotte Berlins museum må vara perifert i museisverige och vara beläget i en småstad, men den här boken visar hur det går att med utgångspunkt från en individ, hennes liv och tillhörigheter skriva historia som omfattar mer än den individ som varit utgångspunkten.

I fallet Charlotte Berlin hanterar skribenterna

gemensamt problemet att de skriftliga källor som finns efter själva huvudpersonen är ganska magra. Dagböcker, brev och liknande dokument som brukar ligga till grund för biografiska skildringar av människor i det förflutna saknas. Där emot finns kassaböcker från en lång följd av år som berättar om inköp och därmed om levnadsvanor i det lilla hushåll som bestod av Charlotte Berlin och hennes trotjänarinna Ingrid Tullberg. Testamentet och en del rättsliga handlingar berättar om Charlottes tvist med sin ene bror om arvet efter föräldrarna. Vissa samtida vittnesmål om Charlotte Berlin och hennes närmaste finns också, och skribenterna använder dessa källor kreativt och kontextualiserar det enskilda exemplet så att mer generella historier berättas tillsammans med den specifika om Charlotte. Exempelvis använder Peter K. Andersson Charlottes Berlins kassaböcker som utgångspunkt för en text om hur vardagen kunde ha tett sig i hennes hus och berättar där också om den borgerliga tillvaron under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal.

En daguerrotypi från 1845 med en 3-årig Charlotte omgiven av sin familj hade kunnat bli en illustration till texten, men i den här boken görs den till ett objekt som Ystads museums tidigare fotograf Hans Pembro väver en fascinerande och spännande historia kring. Läsaren får sig till del ett stycke tidig svensk fotohistoria, en skildring av Ystad i spänningen mellan agrar köpstad och industristad, och inte minst en berättelse om konserveringsteknisk utveckling. Det enskilda objektet, i det här fallet daguerrotypin, används skickligt för att berätta om så mycket mer än sig självt. Flera exempel finns på hur bokens skribenter utgår från en specifik materialkategori för att skriva en mer generell historia, samtidigt som de intressanta frågorna om just Charlotte alltid är med. Även om det saknas skrivna ord efter Charlotte Berlin själv finns hennes hus och inventarier kvar som vittnesmål om hennes liv. Flera av artiklarna gör djupdykningar ner i någon specifik materialkategori, som till exempel när Britta Hammar skriver om Charlottes kläder och Barbra Johnson Kihlman om hennes trädgård. Genom bokens alla artiklar träder en bild fram av en person som är på samma gång originell och konventionell. I bokens

förord beklagar Ystads tidigare museichef Håkan Nilsson att det inte går att komma åt Charlottes ”tankar och innersta väsen”, men är detta egentligen möjligt med någon individ ur det förflutna? Poängen med att studera ett enskilt livsöde är för det mesta att individen både fascinerar genom sitt enskilda öde och belyser generella samhällsföreteelser på ett sätt som engagerar en läsare mer än en traditionell historia. Och det är väldigt mycket vi får veta om Charlotte Berlins intressen, talanger och preferenser i denna bok, och på så sätt faktiskt komma närmare hennes tankar och innersta väsen.

Efter Charlotte Berlins död 1916 inleddes arbetet med att skapa ett museum. En inkallad museiexpert från Lund började med att rensa i hennes bohag, så att det som då ansågs sakna ”museikaraktär” såldes. En lång rad föremål från Berlins vardag, som trädgårdsmöbler, sänglinne, dukar och servetter, försvann därmed för alltid från hennes hem. Trotjänarinnan Ingrid Tullbergs rum rensades på möbler eftersom de i museiexpertens ögon var ”tarvliga”, och i rummet där Ingrid levte flera decennier exponerades istället Charlottes samlingar. Inför museiskapandet omskapades på så sätt Charlotte Berlin och hennes hem till något som passade samtiden, vilket bland annat innebar att tjänstefolkets plats i hushållet förminskades. Den museisakkunniges då förment objektiva urval för 100 år sedan ger perspektiv på den debatt om museer, politik och profession som har förts i flera medier hösten 2016. Har det någonsin funnits neutrala museer? Exemplet Charlotte Berlins museum visar att svaret på en sådan fråga är ett självklart Nej. 1916 års museiexpert som i sin samtid bedömdes som neutral och kompetent gjorde urval och kategoriseringar som stämde med den dåtida professionens ideal, men som år 2016 framstår som beklagliga. Vad hade inte Charlottes fullständiga linneskåp kunna säga en nutida forskare, vilken kunskap hade vi inte kunna få om borgerliga kvinnors trädgårdsideal genom en fullständig uppsättning trädgårdsredskap och trädgårdsmöbler, och hur hade inte berättelsen om relationen mellan anställd och arbetsgivare kunnat belysas om Ingrid Tullbergs tillhörigheter funnits kvar. Framtiden kommer

att göra liknande reflektioner kring de val och kategoriseringar som görs på museer idag. Beskrivningar av olika tiders musealiseringar – som den i Ystad 1916 – är därför viktiga och om man skulle önska något mer av den annars så fullmatade boken om Charlotte Berlin är det lite mer diskussioner om de ideal och processer som styrde 1916 års museiskapande.

Men samtliga skribenter hanterar de tidiga museiskaparnas brist på dokumentation och argumentation för sina val. Det nutida museiväsendets ambitioner på området illustreras bland annat av Anna Sandberg, som under 20 år följt renoveringar och ombyggnader i Charlotte Berlins hus. Hon skriver initierat om vad tapetfragment kan berätta, och hur överväganden mellan att exponera originalmaterial, vilket innebär slitage, eller ersättning med nytillverkade kopior, görs.

Bokens titel, *Den högst originella fröken Charlotte Berlin* är ett citat från Berlins egen samtid. Emellertid är den faktiskt missvisande, för den här boken handlar om så mycket mer än om sin huvudperson. Dagens museisakkunniga i Ystad har gjort ett imponerande arbete. Ett perifert personmuseum i en småstad har använt sin huvudperson på ett mycket kreativt sätt och skapat en bok som kan läsas i många sammanhang. Inte minst är den ett bidrag till en historieskrivning där tidigare förbisedda kvinnoöden uppmärksammas. Både individen Charlotte Berlin, och kategorin pianolärarinnan i småstaden, träder fram och tar plats i historien. Fotografen Lucas Göléns bilder är excellenta och bidrar starkt till att ge boken sitt magnifika uttryck.

Karin Gustavsson, Malmö

Maria Zackariasson: *Gemenskapen. Deltagande, identitet och religiositet bland unga i Eumenia*. Molin & Sorgenfrei Förlag, Farsta 2016. 232 s. ISBN 978-91-87515-25-5.

Maria Zackariasson har under en lång följd av år studerat nutida ungdomskulturer i det svenska samhället. Det började med doktorsavhand-